

KMETOVALEC.

Ilustrovan gospodarski list.

Uradno glasilo

c. kr. kmetijske družbe za vojvodino kranjsko.

»Kmetovalec« izhaja 15. in zadnji dan v mesecu ter stane 4 K, za gg. učitelje in ljudske knjižnice pa le 2 K na leto. — Udje c. kr. kmetijske družbe kranjske dobivajo list brezplačno.

Inserati (oznanila) se zaračunajo po nastopni ceni: Inserat na vsi strani 90 K, na $\frac{1}{2}$ strani 60 K, na $\frac{1}{3}$ strani 30 K, na $\frac{1}{4}$ strani 15 K in na $\frac{1}{16}$ strani 8 K. Pri večjih naročilih rabat. Družabnikom 20 % popusta. Vsaka vrsta v »Malih naznanilih« stane 30 h.

Vsa pisma, naročila in reklamacije je pošiljati c. kr. kmetijski družbi v Ljubljani, Turjaški trg štev. 3.

Ponatisi iz »Kmetovalca« so dovoljeni le tedaj, če se navede vir.

Št. 16. V Ljubljani, 31. avgusta 1916. Letnik XXXIII.

Obseg: Zimski ječmen — važen pridelek. — Snetjavost pri pšenici. — Kako je odstavljati teleta, namenjena za pleme. — Kletke za kunce ali zajčniki. — Kisanje zelja. — Vojne naredbe. — Vprašanja in odgovori. — Kmetijske novice. — Družbene vesti. Tržna poročila. — Inserati.

Zimski ječmen — važen pridelek.

Sedaj je čas, da presodimo, koliko bomo sejali ene in druge ozimine. Predvsem je važno, da sejemo dosti pšenice in rži, ker je teh najbolj treba za kruh. Kolikor težje pa postajajo razmere za gospodarski naš obstanek, za primerno krmljenje domačih živali, kolikor bolj se nam omejuje poraba domačega žita za našo prasičjo in drugo rejo, z eno besedjo, kolikor bolj nam zmanjkuje domačih močnih krmil, toliko važnejši postaja za nas zimski ječmen.

Poraba turščice je bila dosedaj prosta, danes je tudi že omejena. Te posledice se utegnejo pokazati najprej pri prasičereji, ki nas bo vsled tega čim dalje težje zalagala s potrebno mastjo. Pri ječmenu je poraba tudi omejena, ker ga smemo obrniti le eno četrtino za domače potrebe. Toda čim več ga bomo pridelali, tem večja bo tudi ta četrtinka. Iz tega stališča kaže sejati več ječmena, ker si na ta način lahko pomagamo do nekoliko večje množine nujno potrebne domače močne krme.

Zimski ječmen se pa priporoča tudi še iz drugih vzrokov. Glavna njegova prednost tiči v tem, da bogato rodi in da zori tako zgodaj, da se po njem razen običajnih strniščnih sadežev (ajda, zelena turščica, repa) dá pridelati tudi še strniščno korenje ali pa strniščna pesa. Strniščno korenje je danes še vse bolj važno kakor je bilo pred vojno, ne samo kot krmilo, ampak tudi za človeško hrano. In bolj izdatnega pridelka si ne moremo tekom enega leta od njive misliti, kakor če spravimo najprej dobro letino ječmena, potem pa še ves pridelek korenja. Res je, da plevel korenja po strnišču dá mnogo truda, toda ta trud se za naše maloposestniške razmere vrlo dobro poplača.

Vse hvale vredna in času primerna je pa tudi saditev strniščne pese po zimskem ječmenu, ker je ob dobrem gnojenju in dobrem delu mogoče od nje dobiti skoraj ravnotako bogat pridelek, kakor od spomladne pese. V kamniški okolici so se že mnogi gospodarji poprijeli take strniščne saditve in s prav dobrim uspehom. Tudi na kmetijski šoli na Grmu so se poskusi s tako peso prav dobro obnesli. Za potrebne pesne sadike je treba seveda o pravem času skrbeti in strnišče dobro pognojiti. Skrbni gospodarji pomagajo si pri tej saditvi tudi z gnojnico, da je več uspeha.

S setvijo zimskega ječmena, v zvezi s pridelovanjem strniščnega korenja ali strniščne pese, pa tudi v zvezi s pridelovanjem strniščne ajde, zelene turščice ali repe, nam bo zelo pomagano v teh težkih časih — bolj kakor prej, in zato je nujno svetovati, da bi sejali po možnosti nekaj več zimskega ječmena, ker bomo na ta način najlažje prišli do nekoliko večje množine potrebne domače močne krme, ki je za našo raznovrstno živinorejo čim dalje bolj zmanjkuje.

Skrbimo obenem tudi za dobro domače seme!

Rohrman.

Snetjavost pri pšenici.

Pri pšenici se pojavljata dve vrsti snetjavosti in takorekoč v dveh različnih oblikah in načinih. Vsled snetjavosti povzročena škoda dostikrat ni malenkostna.

Prve vrste snetjavost ali smrdljivo snetjavost povzročata dve glivi, in sicer *tilletia tritici* Wtr in *tilletia laevis* Kühn. Klasje po teh dveh napadene pšenice je videti na prvi pogled zdravo, vendar moremo že na kako nepravilnost sumiti, ker stoji lepo pokonci, medtem ko se drugo klasje vsled težkega, zdravega zrnja priklanja. Napadeno zrnje je nekoliko debelejše

in krajše. Klas je tudi videti nekoliko močnejši, debelejši, a vendar nekako kuštrav. Zrnu po zunanosti ni poznati te bolezni, če ga pa steremo, zapazimo v njem namesto belega skroba (moke) le nek črn prah, ki precej smrdi po gnilih ribah. Bolezen se pa vselej ne razpase po celem klasu, ampak je je opaziti tudi le posamič.

Trose (seme) povzročata gori imenovani glivi. Ti troši vskale ob primerni vlagi v nekaj dneh v obliki takozvanih kličnih cevč, na koncih katerih se razvijejo neki nitkasti poganjki ali popki, v katerih takorekoč dozori silno tanki nitkasti kalček, ki se vsili v nežne dele pšeničnega kalčka. Snet se razvija v pšeničnem zrnu dalje in napravlja v zrnu ob času zorenja — s početka omenjene trose, črni prah, ki se nahaja v drugače navidez popolnoma zdravem zrnu. To gluho zrnje pri mlačvi navadno razpoči in pridejo troši na drugo zdravo zrnje, ki ga seveda brez primerne predpriprave ni rabiti za seme.

Druge vrste snetjavost imenujemo tudi prašno snetjavost. Povzroča jo gliva ustilago tritici (Pers.) Jens. Ta napada pšenico ko cvete. Troši te pridejo na cvetno brazdo pšeničnega cveta, kjer vskale in se nadalje takorekoč z nekakimi kličnimi cevčkami zarasejo v plodnico. Žitno zrnje navidez pri tem prav nič ne trpi in popolnoma dozori, ter ga kmet tudi kot zdravega spravi in porablja za nadaljno setev. Škoda se pokaže šele naslednje leto. Na napadenem žitu opazimo namesto pravega zrnja neko zelenkastočrno snov, ki se kmalu razprši.

Zdravljenje je zlasti v slednjem slučaju silno težko in je najpriporočljivejše, če si vsakdo sam vzgaja ali vsaj preizkuša svoje semensko žito na posebnih parceli, kjer more klasje pregledovati in snetivo klasje in zrnje takoj odstraniti.

Smrdljivo snet nekteri pokončujejo stem, da namakajo za setev pripravljeno zrnje skozi 16 ur v $\frac{1}{2}\%$ raztopini modre galice, ali v raztopini, ki si jo napravijo na ta način, da denejo na 100 l vode 250 g kupivnega 40 % formaldehida (formalin), ki ga je dobiti v vsaki lekarni in drogeriji, kjer na željo napravijo posamezne, na 100 l vode odpadajoče porcije po 250 g v posebnih steklenicah.

Namakanje v galični raztopini se mora izvršiti nekaj dni pred setvijo, ako pa rabimo v to formaldehid, moremo isto izvršiti že preje, kadar nam pač dopušča čas.

Preden žito namakamo v galični ali v formaldehidovi raztopini, je priporočljivo, žito prej za nekaj minut namakati v vodi in ga večkrat premešavati, da se vzdigne snetjavo in drugo lahko zrnje na vodno površino. Istega je odstraniti, potem vodo odliti in nato šele pridejati prave kvašne raztopine.

Oba načina namakanja učinkujeta le proti smrdljivi snetjavosti, ki je vedno na zrnju le na površini, nikakor pa ne učinkuje tako namakanje proti prašni snetjavosti, ker se v tem slučaju škodljivci nahaja v notranjosti zrna.

Priporočljiv je še drug način uničevanja snetjavosti, ki more učinkovati tudi proti prašni snetjavosti. Ta način je namakanje semena v vroči vodi. Za to porabo izdelujejo že posebne priprave, katerih se seveda naši kmetovalci skoro gotovo ne bodo posluževali, ker so razmeroma drage in ker nimajo navadno posebno velikih množin žitnega semena, ki bi ga hoteli pred setvijo namakati. Isto kot z omenjeno pripravo dosežemo, ako to namakanje izvršimo v čeburu, ki služi za pranje in ki ima spodaj odtok. Le pred ta odtok je treba dejati gostopleteno mrežico ali kaj podobnega, da zrnje iz čebra ne uhaja, kadar odtok odpremo in pustimo, da

se voda odteka. Množina vroče vode, ki se jo potrebuje v ta namen, se ravna po množini zrnja. Navadno se potrebuje 2—2,5 krat toliko vroče vode kakor je žita; segrejemo si jo v brzoparilniku.

V čeber denemo primerno množino zrnja in ga zalijemo z nepogreto vodo, tako da je površina iste najmanj 10 cm nad žitom in žito dobro premešamo. Snetjavo in drugo lahko zrnje se dvigne na vodno gladino, ki ga od tam odstranimo in uničimo v ogaju. Nato je spodaj odpreti odtok, da more voda iz čebra. Ko se je voda odtekla, ostane odtok spodaj še vedno odprt. Na žito sedaj vlijemo vode, ki kaže po Celzijevem toplomeru (ga je dobiti skoraj pri vsakem urarju) 55—56°. Seveda se ta voda vsled dotika z žitom kmalu ohladi, zato tudi pustimo spodaj odtok odprt in naj ohlajena voda odteka, med tem pa sproti prilivajmo na 56° C segrete vode. To se vrši toliko časa, da se je tudi žito segrelo do te toplote in da se voda potemtakem več ne ohlaja, ampak teče spodaj istotako topla (55—56° C) vunkaj, kar doženemo s toplomerom. Tedaj pa je spodaj odtok zapreti in čeber s kakim pokrovom pokriti ter pustiti zrnje tako kakih 10 minut, nato pa je zopet odpreti odtok. Žito pa sedaj ne smemo kar vroče iz čebra stresti, ampak ga je zopet zalivati z mrzlo vodo tako kot prej z gorko, in sicer toliko časa, da kaže odtekajoča voda kakih 10—16° toplote (navadna toplota tekoče vode). Žito je potem razgrniti po rjuhah in počakati, da se posuši, nakar je isto že sposobno za setev.

J.

Kako je odstavljati teleta, namenjena za pleme.

Če hočemo, da se nam bodo teleta, namenjena za pleme, dobro in hitro razvijala, jih je treba pravilno odstavljati in izrežati. V tem pa naši gospodarji še marsikje napačno postopajo, in sicer v svojo škodo.

Mnogi imajo namreč to napako, da so sploh vajeni prehitremu odstavljanju. V celo bi pa današnje cene mleka koga znale premotiti, da bi vsled pohlepnosti po denarju mleko odtegoval mladi živali in bi si stem po drugi strani delal nehote veliko škodo, ker se prehitro odstavljanje vselej in kaj kmalu maščuje nad nedolžno živaljo. Prehitro odstavljena teleta navadno jako hujšajo in v rasti zaostajajo, tako da jih je žalostno gledati. Navadno se pri tem še pozabi na snaženje, in teleta postanejo mršava, in nemalokrat se pripeti, da dobe tudi uši. Tako v rasti zaostale živali se dolgo ne popravijo in na njih se nikdar ne vidi zaželjeni uspeh.

Kdaj je torej pričeti z odstavljanjem?

Odstavljanje naj se prične, ko je tele dovolj razvito, namreč da more uživati drugo krmo, na pr. seno, otavo, oves, in naj traja najmanj dva tedna. V starosti 6 do 8 tednov ima tele že te lastnosti, in brez skrbi ga v tem času pričnemo odstavljati, če smo ga le nekoliko navajali na vsakdanjo krmo. V ta namen je pokladati že $1\frac{1}{2}$ do 3 tedne staremu teletu najboljšega mehkega sena, še boljša je otava, in nekoliko zdrobljenega ovsa v jasli.

Senso tele ima namreč jako malo razvit želodec vamp, ki še ne more prebavljati navadne krme. Torej je jasno, da tako tele vsled tega v prvem času ne more sprejemati mnogo hrane. Zaraditega pa tudi zgoraj omenjena krma nima namena telesa nasititi, marveč pripraviti ga do tega, da se je v tem času takorekoč igraje privadi.

Če bi pa tele vkljub temu ne hotelo uživati predložene mu krme, tedaj ga je koncem 6. do 7. tedna do tega prisiliti. To se najlaže stori s tem, da se mu

vzame nekoliko mleka. V ta namen je kravo pred sesanjem pomolsti ter puščati vedno manj mleka v vimenu.

Najbolje je, če izmolzemo v sedmem tednu vselej po enega do dva sesca, v osmem tednu pa vselej po dva do tri sesce; potem pa tele popolnoma odstavimo.*)

Ker pa nekatere krave ne dajo rade mleka, dokler doje teleta, je najbolje, da se mleko na drugi strani iz navedenih seskov tedaj izmolze, ko tele sesa. Ker torej tele dobiva vedno manj mleka v vimenu in se pod kravo več dositega ne nasesa, je prisiljeno, da uživa več predložene mu krme. Med tem časom mu je vedno pred sesanjem pokladati zdrobljenega suhega ovsa, ker takega tele bolj oslini in prebavi. Če bi samega ovsa ne hotelo jesti, se mu primeša nekoliko pšeničnih otrobov. Oves se priporoča zato pokladati, ker je zelo tečen, tolšč in fosforovokislega apna bogat ter lahko prebaven.

Med odstavljanjem je treba tele privaditi tudi pijači. Mrzlo vodo v to svrhu rabiti se pa ne priporoča, zato ker tele vsled prehlajenja prebavi lahko dobi drisko. Zaraditega mu je kmalu od začetka večkrat ponuditi nekoliko mlačne vode, ki ji je primešati nekoliko sladkega mleka, da se navadi piti. Ves čas je treba tudi paziti na potrebno snago, da staje pridno nastiljamo ter skrbimo, da imajo živali gorko in snažno ležišče.

Če bomo pri odstavljanju telet tako postopali ter jih polagoma in s tečno krmo odstavljali, potem se ni bati, da bi šlo mlečno meso z njih, kar se večkrat sliši po naših hlevih. Tako odstavljena teleta bodo hitro rasla, se krepko razvijala, da bo imel gospodar veselje z njimi.

Ekonom.

Kletke za kunce ali zajčniki.

Znano je, da je mogoče kunce racionalno rediti le, če se poslužujemo primernih kletk in ne puščamo svojih živali kakor je pri nas splošno v navadi, da prosto letajo po nesnažnih hlevih, v katerih se nahaja druga domača živina. Zajci nimajo potrebnega miru, pari se med seboj v krvnem sorodstvu in degenerirajo, obenem pa napravljajo v hlevu precej škode, ker navadno silno veliko rijejo.

Glavni pogoj dobre kletke je dvojno dno. Spodnje dno je poševno v kletko pribito in s strešno lepenko ali s pločevino prevlečeno. Pravo dno, t. j. tisto dno, na katerem se živali gibljejo, pa je napravljeno iz posameznih lat, ki so zbite tako, da je videti med njimi kake 3 do 5 mm široke špranje, skozi ktere se more scalnica odtekati na spodnje, poševno, s pločevino prevlečeno dno, in se potem odtod odteka v primerne posode. Zajčja scalnica je izvrstno gnojilo za peso in repo, ako ji primešamo polovico vode. Ta potem izvrstno rase, kar nam kažejo nasadi v vojaški zajčarni Podrožnikom, kjer redno vsaki dan zalivajo z gnojnico, ki je pomešana z vodo. Zalivanje z nerazredčeno gnojnico škoduje!

Za napravo dobrih kletk pa v sedanjem času marsikomu primanjkuje primernih zabojev in drugih potrebščin, zato je prosil agilni vodja vojne zajčarne stotnik g. dr. Voszka, naj mu poveljstvo 5. armade dovoli izdelovati dobre in pripravne zajčnike iz zabojev, ki niso več porabni za pošiljanje raznih vojaških potrebščin v bojno črto. Armadno poveljstvo mu seveda

te prošnje ni odbilo in se zato izdelujejo za naše rejce pripravne kletke z dvojnimi dnom, ki jih je dobiti v vojni zajčarni Podrožnikom z ozirom na velikost po 4, 6, 8, 10 in 12 K komad.

Kako je napravljati primerne kletke iz starih zabojev in desk, nam pripoveduje in s slikami ponazarja stotnik Voszka v knjižici „Reja domačih zajcev“, ki je ravnokar izšla v slovenskem jeziku v zalogi „Katališke Bukvarne“ v Ljubljani in stane 80 vin. J.

Kisanje zelja.

Ko zelje popolnoma dozori, se poreže ter čedno otrebi vse gnilobe in druge nesnage, pa tudi zelenih listov, tako da ostane le bela glava. Le iz čisto osnaženih glav se dá napraviti zelje, da je, kadar je kislo, lepe citronovorumene barve, ki očem posebno prija. Če bi se pa za kisanje porabilo tudi zeleno listje, bi kislo zelje imelo neprijetno, temnozeleno barvo. Razrezati se mora zelje lepo in kolikor moči drobno; le tako napravljeno zelje se lahko jemlje iz posode, kadar se rabi.

Preden pa se zelje vloži v kad, jo je treba dobro pregledati, kajti odkar se je zadnje zelje vzelo iz nje, so se morebiti na dnu napravile kake luknje ali razpoke, skozi ktere bi utegnili odtekati zelnica. Vsled tega bi zelje v kadi porjavelo, ostalo bi trdo ter bi se tako popolnoma izpridilo. Dobro je torej kad kakih 5—8 dni, preden se vanjo dene zelje, do vrha naliti z vodo ter jo tako pustiti. To pa je že zato koristno, ker jo je mogoče potem znotraj popolnoma osnažiti. Jako napačno pa je, da semtertja puščajo v kadi vso nesnago prejšnjega leta ter novonarezano zelje denejo kisat v neosnaženo posodo. Kakor povsod, poudarjati je treba tudi tukaj, da je in mora biti tudi pri kisanju zelja snaga vedno prva!

Ko je kad pripravljena, pripraviti se morajo tri deske, ki se položijo na potlačeno zelje, kadar je kad polna. Razume se pa, da deske ne smejo presegati dolgosti dna. Kadi so namreč navadno tako napravljene, da se proti dnu počasi zožujejo, in če bi bile deske predolge, uprle bi se v kad in zelje bi se gotovo izpridilo, če bi se ne opazilo to še o pravem času.

Ko je vse to pripravljeno, očedi se primerna množina kamenja, ki jo mislimo naložiti vrhu zelja.

Kadar je kad pomita, osnažena in na svojem mestu, dene se vanjo kaka dva jerbasa razrezanega zelja ter se prav dobro potlači. Ko se to zgodi (ali že prej), se po zelju potrese kaki dve pesti soli. Na to se zopet dene zelje in nanje sol ter se tako nadaljuje toliko časa, dokler ni posoda polna do vrha. V nekterih krajih natresejo med zelje tudi nekoliko kuminovih zrn, kar mu daje posebno prijeten duh. Vrhu zelja se položijo celi zelniki listi, tako da pokrivajo vse zelje. Na to se položijo deske, nanje pa se naloži kamenje. Kadar se nalaga kamenje, se mora paziti posebno na to, da se naloži ravnotežno, da se pri vsedanju zelja ne podere, kar se jako rado zgodi. Kad, v kateri se kisa zelje, mora imeti kakih 10 cm od zgornjega roba luknjo, skozi katero se po cevi odteka zelnica. Ko je kamenje naloženo, zalije se zelje z vodo do vrha kadi.

To so glavna vodila pri pripravljanju kislega zelja. Kdor se ravna po njih, si bo gotovo pripravil dobrega zelja za kupčijo ali za domačo porabo. Zelje bo imelo prijeten duh in okus. Seveda je že pri kislem zelju vse leto posebno treba paziti na snago. Kdor ne bo vsak teden snažil svojega zelja po površju, mu bo začelo smrdeti in bo postalo neužitno.

*) S takim ravnanjem se ne strinjamo popolnoma. Krava naj se na vse seske nekoliko pomolze in potem naj se tele k njej pusti. Ko je tele posesalo, je vime pravilno dočistega izmolsti. Pri drugačnem ravnanju ostaja v vimenu mleko, kar je iz mnogih ozirov zelo napačno.

Končno naj še omenim, da je treba vedno paziti na to, da zelje v kadi ne zmrzne, preden ni kislo. Zelje, ki zmrzne med kisanjem, dobi blede, neprijetno barvo in se nikdar popolnoma ne skisa.

VOJNE NAREDBE.

Odredba

ministra notranjih zadev sporazumoma z udeleženi ministri
z dne 12. avgusta 1916

glede določitve najvišjih in prevzemnih cen krompirja.

Na podlagi ces. naredbe z dne 10. oktobra 1914, drž. zak. št. 274., se odreja tole:

§ 1.

Če prodaja pridelovalec krompirja avstrijske letine 1916 krompir na drobno, to je v množinah pod 100 kg, tistemu, ki krompir sam porabi, tedaj ga ne sme prodajati za višje cene nego so tu navedene:

Cene v kronah za 1 meterski stot (100 kg) zdravega, primerno suhega krompirja brez prsti in kalice, izvzemši »kifličkarja«.

Za čas	za izbran, čist in vsaj kot kurja jajca debel krompir	neizbran
od 1. septembra 1916		
do 15. septembra 1916	12.—	10.—
od 16. septembra 1916		
do 26. februarja 1917	9.—	7.—
od 1. marca 1917	11.—	9.—

V najvišjih cenah je že zaračunana cena dovoza do najbližje dostopne železniške ali parobrodne postaje ali pa na kak drug določen kraj, če ta ni bolj oddaljen kot najbližja dostopna železniška ali parobrodna postaja, in pa odškodnina za nakladanje na železniški voz ali na ladjo (na čoln) ali razkladanje v skladišče.

Najvišje cene veljajo brez vreče proti gotovini, pri neizbranem krompirju se odračuna na korist kupovalcu 5 % teže.

Če kupovalec ne da za krompir vreče, tedaj sme prodajalec na stroške kupovalca dati za prevoz, (za oblogo in za pokritje) potrebno slamo. Kdor dobavi vojnemu zavodu za promet z žitom, ta je dolžan na zahtevo zavoda samega ali pa njegovega pooblaščenca dobaviti tudi slamo proti primerni odškodnini.

§ 2.

Najvišje cene po § 1. veljajo kot prevzemne cene pri nakupih vojnega zavoda za promet z žitom v zmislu § 9. min. odredbe z dne 4. avgusta 1916, drž. zak. št. 244., brez izjeme, torej tudi pri nakupih pod 100 kg.

Pri krompirju, katerega dobrota ni taka, kakršna je predpisana v § 1., se prevzemna cena primerno zniža.

Če se glede znižanja cene prodajalec in kupovalec ne zedinita sama, tedaj razsoja mej organom vojnega zavoda za promet z žitom in prodajalcem tisto okrajno sodišče, v čegar območju se blago nahaja, izvensporno po zaslišanju izvedencev.

V tem slučaju plača vojni zavod za promet z žitom pri prevzemanju blaga po navadnem načinu zaenkrat tisto ceno, katero ponuja njegov prevzemni organ.

Razsodbo okrajnega sodišča je dovoljeno izpodbijati v roku 8 dni z rekurzom. Proti razsodbi druge inštanice ni nobenega pravnega pripomočka več.

Če naj plača stroške razsojanja ena stranka ali kako naj se razdele med obe stranki, to določa sodišče po svojem svobodnem preudarku.

Sodno postopanje ne preteži dolžnosti oddaje krompirja.

Če se glede znižanja prevzemne cene ne moreta zediniti prevzemni organ, določen po vojnem zavodu za promet z žitom in pa kak prevzemalec blaga, tedaj razsoja komisija izvedencev na borzi deželnih pridelkov onega upravnega ozemlja, v katerega okolišju se je blago dobavilo. Če v onem upravnem ozemlju ni take komisije, potem razsoja komisija izvedencev na dunajski borzi deželnih pridelkov. Proti razsodbi komisije izvedencev ni dopuščen noben pravni pripomoček več.

§ 3.

Če je treba krompir odvzeti po sili kakor to določa § 11. min. odredbe z dne 4. avg. 1916, drž. zak. št. 244., dobi lastnik krompirja le 80 % prevzemne cene; stroški odvzeta se mu vračunijo.

§ 4.

Najvišje cene za prodajo krompirja avstrijskega pridelka leta 1916 na drobno določi politična deželna gosposka.

§ 5.

Cen krompirja, določenih za prodajo na drobno, ni dovoljeno prekoračiti tudi pri vseh drugih kupčijah s krompirjem avstrijskega pridelka.

§ 6.

V Avstrijo vpeljan krompir se sme na drobno prodajati le po najvišjih cenah, določenih za domač, avstrijski krompir. Minister notranjih zadev ima pravico določiti, kdaj se sme prodajati drugače.

§ 7.

Prestopke te odredbe in pa predpisov, izdanih na podlagi te odredbe ter vsako sodelovanje pri preprečenju izvrševanja obveznosti, naloženih s to odredbo, kaznuje, če niso že sicer strožje kaznjivi, okrajna politična gosposka z globo do 5000 K ali z zaporom do 6 mesecev.

Če greši proti tej odredbi kak obrtnik, mu je dovoljeno vzeti tudi obrtno pravico, ako so dani pogoji § 133 b, odstavek 1, lit. a obrtnega reda.

§ 8.

Ta odredba velja od tedaj naprej, ko se razglasi.

Hohenlohe m. p.

Hohenburger m. p.

Zenker m. p.

Leth m. p.

Spitzmüller m. p.

Odredba

ministra notranjih zadev izdana dogovorno z udeleženi ministri dne 4. avgusta 1916

glede ureditve prometa s krompirjem, pridelanim 1. 1916.

Na podlagi cesarske odredbe z dne 10. oktobra 1914, drž. zak. št. 274., se odreja sledeče:

Naznanitev potrebe.

§ 1.

Občine, ki nimajo pridelanega dovolj krompirja za prehrano svojega prebivalstva, morajo naznaniti, koliko krompirja jim manjka do sledečih dni:

a) najpozneje do 25. avgusta 1916, to, koliko ga potrebujejo do 1. aprila 1917, obenem pa še posebej, koliko ga bodo najbrže potrebovale za čas, naznačen pod točko b),

b) najpozneje 15. januarja 1917 morajo naznaniti, koliko ga bodo zanesljivo potrebovale po 15. januarju 1917.

Občine z lastnim štatutom morajo to naznaniti ob istem času deželni politični gosposki sami.

Politična gosposka mora naznanitve potrebnih množin preizkusiti in če je treba popraviti, popravke pa sočasno sporočiti občini.

§ 2.

Ko se naznanja množina potrebnega krompirja, se v to množino ne sme všteti krompir, ki ga potrebujejo kaka podjetja za podelovanje v svoji obrti. (Op. predstavjalca: To so podjetja, ki delajo iz krompirja skrob [šterko], itd., kakršnih pa po naših krajih ni.)

Kot podlaga naznanitve potrebnega krompirja mora služiti praviloma tista množina krompirja, ktera se je porabila lanskega leta v istem času.

Če bi bilo kje potrebno vzeti kako drugačno podlago za proračun potrebe, potem se mora to v naznanilu posebej naznaniti.

Pri prvi naznanitvi potrebnega krompirja je treba povedati število prebivalcev v občini, dalje, kolikor se da presoditi, koliko krompirja se bo v občini pridelalo in če se potrebuje krompir za krmo; tudi število in vrsto živali, za ktere bi se potreboval krompir.

§ 3.

Vsa obrtna podjetja, ki krompir suše ali pa ki izdelujejo iz krompirja skrob (šterko) ali pa kakršnekoli izdelke iz skroba, naj naznanijo, koliko potrebujejo letos krompirja najpozneje do 25. avgusta 1916 politični okrajni oblasti in pri tem povedo:

a) kje je bil pridelan krompir, ki so ga potrebovali dosedaj v svojem podjetju;

b) po koliko krompirja so v svojih podjetjih porabili v zadnjih treh letih miru, če pa njih podjetje še ne obstaja toliko časa, koliko krompirja so porabili v zadnjem mirnem letu, če so pa ustanovili svoje podjetje šele za časa vojne, pa koliko so porabili krompirja v zadnjem letu;

c) povedati morajo tudi, koliko blaga izdelala njihovo podjetje.

Kako naj se dožene, koliko krompirja je bilo pridelanega in koliko ga potrebujejo pridelovalci zase.

§ 4.

Kdor pridelal do 15. oktobra 1916 na polju v svojem gospodarstvu krompir, ta more tekom osmih dni potem, ko ga je spravil, naznaniti občini tole:

- 1.) koliko polja je posadil s krompirjem;
- 2.) koliko q (meterskih centov po 100 kg) krompirja je pridelal in kje ima ta krompir spravljen;
- 3.) število oseb, ki jih mora prehraniti v svojem gospodinjstvu;
- 4.) število in vrsto živali, katerim poklada krompir;
- 5.) koliko potrebuje krompirja za jed in za krmo do prihodnjega pridelka;
- 6.) koliko krompirja potrebuje za seme;
- 7.) koliko krompirja potrebuje v svojih napravah za kuhanje špirta, za sušenje, za skrob (šterko) ter za izdelke iz skroba. Pri združnih podjetjih pa mora vsak član zadruge zase naznaniti, koliko krompirja je dolžan oddati skupnemu podjetju.

§ 5.

Kdor pridelal krompir na polju po 15. oktobru 1916, mora vse, kar je navedeno v § 4. naznaniti občini takoj, ko krompir spravi.

§ 6.

Občina naj vsa naznanila pregleda in preizkusi, če so pravilna, nato naj jih zbere, in ona, ki so podana v zmislu § 4., vpošlje predpostavljeni politični gosposki najkasneje do 30. oktobra 1916, naznanila po § 5. pa takoj, ko jih sprejme.

§ 7.

Podjetniki kmetijskih žgalnic špirta in onih kmetijskih obratov, ki krompir suše in delajo izdelke iz suhega krompirja ter skrob in izdelke iz skroba ktereoli vrste, morajo najkasneje 25. avgusta 1916 naznaniti okrajni politični gosposki, koliko krompirja potrebujejo in pri tej priliki povedati

a) koliko krompirja so podelali v zadnjih treh letih miru, če njih podjetje še ne obstaja toliko časa, v zadnjem letu miru, če so ga pa ustanovili šele tekom vojne, pa v zadnjem letu svojega obrata;

b) povedati morajo nadalje, koliko blaga more izdelati njihovo podjetje.

To pa seveda prav nič ne izpremeni dolžnosti naznanitve občini, določene v § 4., točka 7., te odredbe.

Minister notranjih zadev določi sporazumoma z drugimi udeleženi ministri najvišjo množino krompirja, ki ga smejo naštetati obrati podelati v obratnem letu 1916/17.

Podelavanje drugega krompirja v teh obratih kot tistega, kateri je bil pridelan na posestvu, združenem s temi obrati ali pa na posestvih članov žgalne zadruge, je prepovedano, razen sledeče izjeme:

Za človeški živež nepripraven krompir, se sme podelavati v naštetih obratih, dokler ne preseže najvišje določene množine, tudi tedaj, če ni bil pridelan na posestvu združenem z žgalnico ali pa na posestvih članov žgalne zadruge.

V tem slučaju morajo naznaniti obrati množino in ceno krompirja in pa to, kje so ga dobili, okrajni politični gosposki in pa pristojni podružnici vojnega zavoda za promet z žitom; pri kmetijskih žgalnicah špirta pa morajo razentega finančni organi določiti kakšno je stanje tega krompirja.

§ 8.

Minister za notranje zadeve napravi načrt za oddajanje krompirja. Deželne politične oblasti pa določijo, koliko krompirja mora oddati vsako okrajno glavarstvo.

Okrajna politična gosposka ukaže posameznim lastnikom krompirja po natančnejših navodilih, izdanih od deželne politične gosposke, koliko krompirja morajo oddati. Pri tem pa jim mora ostati toliko krompirja, kolikor ga potrebujejo zase v one namene, ki so naštetih v § 4., v točki 5. do 7., te odredbe.

Politična okrajna oblast more pa tudi odrediti, koliko krompirja morajo oddati skupno vsi v eni občini ali v enem kraju nahajajoči se lastniki krompirja; občina pa nato določi, koliko ga mora oddati kdo izmed občanov in mora to razglasiti tako, kakor je krajevna navada.

Krompir, ktere ga oddajo ukaže okrajno glavarstvo ali pa občina, je od tistega dne naprej, ko se to uradno naznani njega lastniku, ali ko se razglasi občinski oddajni načrt, zasežen; zaseženega krompirja pa ne sme nihče porabiti, ne pokrmiti, pa tudi ne prostovoljno ali pa prisilnim potom prodati, v koliko ta odredba ne določa o tem kaj drugega.

§ 9.

Zaseženi krompir se mora prodati vojnemu zavodu za promet z žitom.

Vojni zavod za promet z žitom mora zaseženi krompir pokupiti najpozneje do 31. maja 1917.

§ 10.

Vojni zavod za promet z žitom bo po podrobnejših navodilih, ktera mu da minister za notranje zadeve, zaseženi krompir po potrebi zahteval od njega lastnikov ali pa od občin, če ga ima oddajati vsa občina skupaj.

Zaseženi krompir, ki ga hoče imeti vojni zavod za promet z žitom, mora njega lastnik peljati do bližnje železniške ali ladijske postaje ali na kak drug kraj, kamor

je krompir namenjen, in ga tam oddati pooblaščenca vojnega zavoda za promet z žitom. Krompir, katerega odda, mora biti zdrav, brez prsti in če je namenjen ljudem v živež, izbran. § 11.

Če bi kak lastnik krompirja ne izvršil svoje dolžnosti, katero mu naloži okrajna politična gosposka, ko zahteva od njega krompir ali pa občina, ko razglasi oddajni načrt ali pa vojni zavod za promet z žitom, ko zahteva oddajo in dovoz zaseženega krompirja, tedaj mora okrajna politična oblast odrediti, naj se ta krompir lastniku na njegove stroške odvzame, prebere in prepelje do bližnje železniške ali ladijske postaje ali pa v kak drug kraj, kamor je namenjen. § 12.

Vojni zavod za promet z žitom mora dobljeni krompir po določitih ministra za notranje zadeve, prodati tja in za tako ceno, kakor to ukaže isti minister.

§ 13.

Občine morajo prevzemati in primerno deliti krompir, ki ga potrebujejo in ki ga jim odkazujejo politične oblasti. Občine smejo prodajati krompir, tistim, ki ga porabljajo po nalašč za to prirejenih prodajališčih.

Politične oblasti smejo določati, kako naj se krompir deli. Če je treba, smejo porabljati politične oblasti zemljišča in prostore pripravne za spravlanje (zasipanje) krompirja. Za uporabo se mora plačati primerna odškodnina, katero določi končno veljavno okrajna politična oblast.

Ureditev porabe in poraba krompirja.

§ 14.

Minister notranjih zadev in z njegovim pooblastilom deželne politične oblasti morejo urediti za vse ali pa le za določena ozemlja porabo krompirja za človeško hrano, morejo pa tudi posameznim občinam ukazati, naj uredijo porabo krompirja v svojem okolišu.

§ 15.

Minister notranjih zadev more v soglasju z ministrom poljedelstva določiti, koliko krompirja se sme pokrmiti.

§ 16.

Uporaba krompirja za kuho špirta po obrtnih (nepoljedelskih) tvornicah špirta, je prepovedana.

§ 17.

Uporaba krompirja v obrtnih, ki krompir suše, ter izdelujejo iz krompirja skrob (šterko) in izdelke iz skroba, je dovoljena le v tistih največjih množinah, katere določi minister notranjih zadev sporazumoma z udeleženi ministri.

Uporaba krompirja, ki ni kupljen od vojenga zavoda za promet z žitom ali pa vsaj s privoljenjem tega zavoda, je v teh obrtnih prepovedana; izvzet je le krompir lastnega pridelka. § 18.

Kdor je v letu 1916. nasadil kaj krompirja, ta je dolžan krompir o pravem času spraviti s polja, če ga pa sam ne more, pa to naznaniti občini, toliko zgodaj, da more občina poskrbeti za to, da se krompir o pravem času spravi. Stroške spravlanja plača v tem slučaju lastnik krompirja. § 19.

Vsak, kdor ima krompir, mora s krompirjem pravilno ravnati in ga primerno spraviti.

Promet s krompirjem.

§ 20.

Več kakor 100 kg krompirja smejo železnice in parobrodna podjetja le tedaj sprejeti v prevažanje, če je prevoznim listinam vsake pošiljatve priloženo prevozno dovoljenje, napravljeno po formularju, predpisanem v dodatku k tej odredbi.

Prevozno dovoljenje sme izdajati okrajna politična gosposka in pa vojni zavod za promet z žitom. Podrobne predpise o tem, kako se je treba v tem slučaju ravnati, izda deželna politična gosposka.

Vojaška uprava za svoje pošiljatve ne potrebuje prevoznega dovoljenja. § 21.

Če pripelje kdo krompir z javnimi prevoznimi sredstvi v Avstrijo, mora to naznaniti vojnemu zavodu za promet z žitom. Če ga dobi izza carinskih mej, ga mora prodati vojnemu zavodu za promet z žitom, če ta to zahteva.

Tista postaja javnega prevoznega podjetja, na katero je krompir namenjen, mora vsako pošiljatev krompirja, oddano v prevoz izven Avstrije, če tehta več kot 100 kg, naznaniti obenem s predpisanim sporočilom naslovljencu, tudi vojnemu zavodu za promet z žitom ter pri tem povedati kraj oddaje, naslovljenca in težo pošiljatve.

Najvišje cene.

§ 22.

Najvišje cene krompirja določi minister notranjih zadev sporazumoma z udeleženi ministri v posebni odredbi.

Izjemne določbe.

§ 23.

O prometu s krompirjem za seme in o ceni tega krompirja izda, če bo treba, poljedelski minister sporazumoma z ministrom notranjih zadev posebna določila.

Prav tako ima minister notranjih zadev pravico izdati posebna določila za določene dele vojnih ozemelj.

Sodelovanje občin.

§ 24.

Občine so dolžne sodelovati pri vršitvi te odredbe.

Kazenske določbe.

§ 25.

Kdor prestopi to odredbo ali pa predpise, izdanih na nje podlagi, in pa kdor kakorkoli sodeluje pri preprečevanju dolžnosti, upostavljenih s to odredbo, tega kaznuje okrajna politična gosposka, če že sicer ne zasluži strožje kazni, z globo do 5000 K ali pa z zaporom do 6 mesecev.

Če se pregreši zoper to odredbo obrtnik, potem se mu more razentega odvzeti še obrtna pravica, ako so dani razlogi, § 133 b, odst. 1., lit a, obrtnega reda.

Uveljavljanje odredbe.

Določila §§ 1., 2., 3., 7. in 24. te odredbe dobe veljavo tisti dan, ko se odredba razglasi, druga določila pa 1. septembra 1916.

Ministrski odredbi z dne 26. februarja 1915, drž. zak. št. 46., glede omejitve porabe krompirja za špirit in z dne 22. septembra 1915, drž. zak. št. 276., glede določitve najvišjih cen za krompir izgubita veljavo 1. sept. 1916.

Hohenlohe m. p. Zenker m. p. Förster m. p. Leth m. p. Spitzmüller m. p.

Sladkor za napravo petijota.

Ker je poraba sladkorja za vsako osebo odmerjena, zato veljajo za kake izredne potrebe sladkorja posebne ministrske naredbe, med katerimi je tudi ona z dne 11. avgusta t. l., drž. zak. št. 255., ki urejuje dobavo sladkorja za izboljšanje vinskega mošta in za izdelovanje petijota (tropinskega vina). Glede dobave sladkorja za izdelovanje petijota določuje § 2. te ministrske naredbe takole: Kdor namerava izdelovati petijot kot domačo pijačo za svojo obitelj, uslužbenca in posle na podstavi vinskega

zakona z l. 1907. ima v to svrhu pravico do sladkorja če je v l. 1909.—1913. naznanjeval napravo petijota. V tem slučaju mora stranka do 1. septembra t. l. naznani pri svojem pristojnem županstvu množino petijota, ki ga namerava narediti in množino sladkorja, ki ga v to svrhu želi. Županstvo mora iz teh dobljenih naznanil sestaviti seznamek, ki ga je potom okrajnega glavarstva predložiti do 10. septembra t. l. pristojnemu državnemu kletarskemu nadzorniku. Kletarski nadzornik pregleda, oziroma popravi seznamke po svojih uradnih navodilih in županstva morajo sladkor tamkaj naročiti, koder določi kletarski nadzornik ter ga potem razdeliti med stranke. (Ker je rok za priglasi- sive zelo kratek, zato naj županstva ne delajo ovir, naj sprejemajo priglasi- sive do 10. septembra t. l., a ta dan naj seznamke nemudno predlože okrajnemu glavarstvu. Vsekako naj pa upravičene stranke vendarle skušajo potreben sladkor do 1. septembra t. l. pri županstvu prigrasiti, ker poznejše priglasi- sive županstvo ni dolžno sprejeti. Opomb. ured.)

Oproščenja poljedelcev.

Uradno se razglša: Na prošnjo poljedeljskega minist- rstva je vojno ministrstvo v sporazumu z ministrom za deželno brambo v svrhu pospeševanja kmetijstva odredilo, da osebe moštva, ki so kot samostojni poljedelci, nadalje svojci samostojnih poljedelcev, ki se zastopajo v vodstvu kmetij, nadalje uradniki ali drugačni nadzorovalni organi, nadalje nadzorovalni organi v gozdarstvu ali kovači, kolarji in mlinarji ne dajo pogrešati pri kmetijstvu ali gozdarstvu in so oproščeni od vojaških osrednjih oblasti (ne od drugih vojaških poveljstev) iz zaledja ali pa bodo prejeli tako opro- ščenje še do 30. septembra in je njihovo nadaljno oproščenje v interesu jesenske setve ali vzdržanja poljedelske produkcije ali gozdarstva brezpogojno potrebno, okrajna glavarstva po ugotovitvi posameznega slučaja provizorično nadalje oprostijo do 30. novembra. Ravnotako se imenovanim osebam to oproščenje lahko dovoli za nedoločen čas, če so bili klasificirani za službo na bojišču, ali za pomožno službo, oziroma za črnovojniško službo brez orožja. Vsi gažisti sploh, ki pridejo v poštev za to provizorično po- daljšanje oproščenja, nadalje vse od armade na bojišču oproščene vojaške osebe (gažisti in moštvo) morajo svoje prošnje pravočasno in predpisanim potom predložiti odlo- čujoči vojaški osrednji oblasti. Še enkrat se opozarja, da morajo od armade na bojišču oproščeni gažisti ali moštvo po poteku oproščenja, če jim do tega časa ne pride od vojaških osrednjih oblasti dovoljeno podaljšanje oproščenja na podlagi pravočasno vložene prošnje, brezpogojno od- riniti k svojim nadomestnim kadrom. Druge vojaške ali politične oblasti tem vojaškim osebam ne morejo dovoliti, da še nadalje ostanejo v kraju njihovega oproščenja (dopusta).

Dobava in poraba kokoljevega semena za olje.

C. kr. poljedeljsko ministrstvo je vsled zaprosila vojnega ministristva odredilo, da se mora takoj pričeti z nabiranjem kokoljevega semena za olje. Med križnocvetkami jih je mnogo, ki nastopajo v veliki množini med žitom, n. pr. kokolj, zlasti pa ogrščica in gorščica. Ko je žito omlačeno, ga očistijo različnega plevelnega semena. Na ta način se lahko pridobi mnogo žitu kvarnega semena, ki pa vsebuje dokaj olja, oziroma oljnatih snovi. Delo je povsem lahko in preprosto. Vsak poljedelec mora žito ne- mudoma očistiti in tako pridobljeno seme v kilogramih nazna- niti vojno-žitnoprometnemu zavodu, ki bo prijave sproti naznanjal c. in kr. vojnemu ministristvu. Le-to bo potem po ka- kovosti in čistobi dotičnega semena določilo nakupno ceno.

Pogojno prosto razpolaganje s čreslom v območju 5. armade.

Poveljstvo 5. armade je z ozirom na določbe § 5. ministrske naredbe z dne 24. marca 1916, drž. zak. št. 79. objavilo, da c. in kr. vojno ministristvo nima nič proti temu, če 5. armadno poveljstvo producentom čresla na posebno prošnjo dovoli, da smejo s čreslom poljubno raz- polagati, ter jih oprosti, da jim ga ni treba naznanjati centrali za kože in usnje na Dunaju. Tozadevne prošnje se pošiljajo intendantci 5. armadnega poveljstva, vojna pošta 208.

Vprašanja in odgovori.

Na vsa kmetijsko-gospodarska vprašanja, ki dohajajo na c. kr. kmetijsko družbo kranjsko ali na uredništvo »Kmetovalca«, se načelno odgovarja le v »Kmetovalcu«. Odgovori, ki so splošno poučni, se uvrste med »Vprašanja in odgovore«, na ostala vprašanja se pa odgovarja pismeno, če je priložena znamka za odgovor. Odgovarja se edinole na vprašanja, ki so podpisana s celim imenom; brezimna vprašanja ali taka, ki so zaznamovana le z začetnimi črkami, se vržejo v koš. V »Kmetovalcu« se pri vprašanju nikdar ne natisne vprašalčevega imena, ampak vedno le pričetne črke imena in kraja. Redno se v vsaki številki odgovori le na tista vprašanja, ki so prišla vsaj 4 dni pred izdajo lista; na poznejše došla vprašanja se odgovori v prihodnji številki. Kdor takoj želi odgovora na kako kmetijsko-gospodarsko vprašanje, mora priložiti znamko za odgovor. Na vprašanja, ki niso kmetijsko-gospodarska, se ne odgovarja v »Kmetovalcu«, ampak le pismeno, če je pismu priložena 1 K v znakih kot prispevek k družbenemu pokojninskemu zakladu. Zadržne zlasti velja za pravne odgovore, ki seveda morejo biti le splošne vsebine, kajti uredništvo ne more poznati vseh včasih zelo važnih okoliščin in zato za take odgovore ne prevzame nikakega jamstva.

Vprašanje 100. Par let mi že postaja pšenica snetiva. Poskušal sem že z namakanjem v apnenem beležu, pa nisem dosegel nikakih uspehov. Prosim, svetujte mi, kako bi preprečil snetivost pšenice? (I. P. v D.)

Odgovor: Snetivost pšenice povzroča neka gliva, ktere trosi pridejo že na žitnem zrnju v zemljo, morda pa tudi neka druga, ki je opisana v današnjem »Kmetovalcu«. Ako hočete žeti zdravo žito, morate tudi sejati zdravo zrnje in ako doma nimate zdravega zrnja, Vam svetujemo, da si ga kupite. Ako pa morda ne bi dobili prikladnega zdravega semena, kajti letos je žito splošno zelo napadeno po tej bolezni, tedaj rabite domače zrnje, ki ste ga nekaj dni pred setvijo namakali skozi kakih 16 ur v $\frac{1}{2}$ % raztopnini modre galice. Namakanje naj se vrši nekaj časa pred set- vijo in je potem zrnje razprostrti, da se na zraku po- suši. Namakanje v galični raztopini služi za uničenje sneti, oziroma trosov. Ker pa je letos z galico velika težava, Vam priporočamo kvašenje napadenega žita v vroči vodi. (Glej tozadevni opis v današnji številki »Kmetovalca«.) J.

Vprašanje 101. Imam teletno kravo, ki noče dajati mleka. Kako odpravim kravi zadrževanje mleka? (F. G. v Ž.)

Odgovor: Pri kravah ne opažamo ravno redko, da zlasti po teletu zadržuje mleko. Zaporne mišice, ki vodijo iz vimena v sesek se skrčijo in tako zabranijo, da bi se mleko moglo izcejati v sesek. Zadrževanje mleka je razvada, ki je vselej ni lahko odpraviti. Poskusite najprej živali pri- govarjati in jo božati, ako še ne bi dala mleka, ji pokla- dajte med molžo take krme, ki ji gre zelo v slast, da jo stem zmotite. Ako vse to nič ne pomaga, si pri naši družbi naročite mlečno cevko, ki stane 80 h. To cevko je vtakniti v sesek do kraja. S tem pride ista tudi preko zapiralnika in ima tedaj mleko prost odtok in krava zopet molze, ter ji ne pomaga nobeno upiranje. Največkrat žival naposled uvidi, da je njeno upiranje zaman in mleka potem več ne zadržuje, zato mlečne cevke ne uporabljajte pre- dolgo, ampak že kmalu poskušajte kravo pomolsti brez iste. Ako le še zadržuje mleko, ji cevko zopet vtaknite. J.

Vprašanje 102. Kako se dela olje iz solnčnic, kako se ravna s solnčnicami in kako se odstrani z jedra lupina? (Fr. H. v Št.)

Odgovor: Iz solnčnic delajo olje na dva načina, s stiskanjem in z izvlečenjem. Prvi način je bolj v

rabi in za jedilno olje edino pripraven. Zrelim solnčnicam je porezati glave, ktere je na zračnem in suhem prostoru dobro posušiti. Zrnje se z glav orobka (zruži) ali pa tudi s palicami omlati. Tako dobljeno zrnje se v oljarnah najprej dobrega očisti na posebnih sitih in potem oluši ali pa tudi ne. Za oluščanje se rabijo posebni stroji. Posušeno zrnje se na to zmelje na posebnih valjarjih in taklajčih in za tem stiska. Če se pa olje dobiva s pomočjo izvlečenja (ekstrahiranja) se zmlatemu semenu primeša bencina ali pa žveplena ogljika, da se raztopi olje. S pomočjo destilacije (prekuhavanja) se te primesi zopet odstranijo. Nazadnje je dobljeno olje še čistiti ali rafinirati. Tako se dela v oljarnah, katerim bo kazalo v tem slučaju seme prodati za slučaj, da ga ne bo zahtevala oljna centrala na Dunaju.

Kmetijske novice.

„Reja domačih zajcev“ — se imenuje knjižica, ki smo jo ravnokar prejeli v pregled. Sestavil jo je stotnik-avditor dr. Štefan Voszka, vodja zajčarne 5. armadnega poveljstva, prestavil pa dipl. agr. A. Jamnik, adjunkt c. kr. kmetijske družbe kranjske. Knjižica je izšla v založbi »Katališke Bukvarne« v Ljubljani in stane 80 vin. Je poljudno pisana in obsega 61 strani z dvajsetorico poučnih slik in tremi razpredelnicami. Knjižica zlasti razpravlja o postanku domačega zajca, njegovi naravi in načinu življenja, o plemenskih vrstah (s slikami), o hlevih in kletkah (s slikami) o krmljenju in krmilih, o plemenitvi in negovanju (s slikami), boleznih in škodljivcih, kako je zajca zaklati in kako je njegovo meso okusno pripraviti (s slikami) in še o raznih drugih vprašanjih, ki utegnejo zanimati naše zajčerejce. Priprava zajčjega mesa v domači kuhinji bo gotovo vsakogar zanimala. Navedenih je tudi 11 kuharskih receptov za pripravljanje raznih okusnih jedi od zajčjega mesa, ki ni od primerno starih živali nič slabše kot teletina, po redilnosti pa je še več vredno. Imenovana knjižica je pravo slovensko strokovno delo v literaturi o reji domačih zajcev in jo zato vsem Slovencem kar najtopleje priporočamo.

Dolžnost naznanila o uspehu mlačve. Da se čimprej dobi zanesljiv pregled o množini žita v deželi, je c. kr. deželna vlada za Kranjsko na podstavi § 14. cesarske naredbe z dne 11. junija 1916, drž. zak. št. 176., odredila, da morajo vsi lastniki poljedelskih podjetij tekom 14 dni po končani mlačvi naznaniti pristojnemu županstvu, koliko so namlatili. Županstva sestavijo potem občinski pregled ter ga odpošljejo okrajnemu glavarstvu. Ta pregled je tudi nekaj pripomoček pri določanju, koliko morajo posamezni kmetje žita oddati vojno žitnoprometnemu zavodu. V posameznih okrajnih glavarstvih je v to določen rok, ki ga županstvo razglasi po krajni navadi. Kdor bi z mlačvijo odlašal ali pa kdor pridelka ne bi pravočasno prijavil ali bi to sploh opustil, bo strogo kaznovan.

Družbene vesti.

* **Pozor kmetovalci!** Glede dobavljanja umetnih gnojil nastajajo čimdalje večje težkoče. Le s težkim trudom se družbi semtertja posreči, da dobi iz tvornic za našo deželo kako majhno množino blaga proti predplačilu. Naši kmetovalci so pa navajeni naročiti umetna gnojila tik preden jih rabijo in se čudijo, če katerikrat slučajno ne dobijo pri družbi ono, kar zahtevajo. Zato družba že sedaj opozarja vse one, ki nameravajo jeseni, čez zimo ali v zgodnji po-

mladi gnojiti, naj nikari ne odlašajo s prijavami svojih naročb do zadnjega, kajti kostne moke, kostnega superfosfata in mešanega gnojila prav gotovo v kratkem zopet ne bo nič več dobili. Cene so objavljene nižedoli. Torej, treba je takoj naročiti!

Ob naročanju kmetiskih potrebščin naj se udje povsodi po možnosti drže svojih podružnic in naj potem načelnikstva pri družbi skupno naročajo, česar potrebujejo. Tako dobijo stvari ceneje v roke, kakor če pozamezno naročajo. Podružnice se mnogokrat na ta način oživijo, njih ugled in pomen pri udih rase. To pa družba tudi hoče. Povsodi sedaj seveda niso dani za to vsi predpogoji; kjerkoli po deželi pa naša podružnica pridno deluje, bomo naročitve posameznikov iz dotičnega okoliša rajše skupno potem podružnice izvršili. Torej, posamezni udje naj se obračajo do načelnikov svojih podružnic, družba pa bo svojim podružnicam vselej na razpolaganje!

* **Izvirno seme F. pl. Lochowe petkuške semen-ske rži** priporoča družba svojim udom za jesensko setev. Ta vrsta se je najbolj sponesla v vseh naših podnebnih, tako glede donosa in kakovosti, kakor glede utrjenosti. Na hektar se poseje 100 do 125 kg eden do dva centimetra globoko. Cena je K 60.— franko Ljubljana. Na naročitve, katerim ni priloženo župansko potrdilo glede resnične potrebe, se družba ne bo ozirala.

* **Izvirno seme ozimne pšenice.** Iz vzgojevalnic izvirnih žitnih semen prof. Tschermaka, dalje iz Zbo-rovica na Moravskem, iz Lodenica in iz Chlumeca je družbi obljubljena neka množina izvirnega semena ozimne pšenice. Družba je prosila za vrste, ki zgodaj zorijo, ki ne poležejo in ne potrebujejo ravno najboljše zemlje. Češka rdeča pšenica n. pr. bi bila porabna tudi za nekoliko poznejšo setev. Poseje se 170 do 175 kg na hektar. Strubejeva vrsta »Squarehead« je jako utrjena ozimina, ki daje nedosežno mnogo pridelka. Seme pšenice se bo pošiljalo le proti predplačilu ali povzetju. Cena bo okoli 69 kron 100 kg franko Ljubljana. Dobro očiščene vreče morajo naročniki sami franko poslati, ali pa družba pošlje pšenico v novih vrečah, ki jih pa dobavitelj drago zaračunajo. Vrsta semena je označena na vreči. Na naročitve, katerim ni priloženo župansko potrdilo glede resnične potrebe, se družba ne bo ozirala. Dobavitelj jamčijo za čistost in pristnost posameznih vrst, vendar pa se ne ozirajo na pritožbe po setvi.

* **Za vinogradnike in vinske trgovce** ima družba v zalogi sledeči novi dve kletarski potrebščini: 1. **Bernadotov vinomer** (vinsko tehtnico) za hitro določanje alkohola v vinu mrzlim potom. Cena temu vinomeru je 7 K ter je denar pri naročitvi naprej poslati. 2. **Eponit**, s katerim se vzame vinu vsak zoprni okus ali duh, bodisi po gnilobi, plesnivcu, po sodu, grenkobi itd. Kg eponita stane 6 K brez poštne in zavoja. Množine eponita po 10 kg se pošilja za 70 vinarjev s poštino in zavojem vred kakor vzorec brez vrednosti in je denar naprej poslati.

* **Za živinorejce** ima družba v zalogi požiralni-kove cevi za odraslo goved po 14 K komad in za teleta, ovce in koze po 8 K komad. Trokarji so po 6 K komad. Požiralni-kove cevi in trokarji služijo v to, da se napenjanje govedi hitro in zanesljivo odstrani. — Napa-jalnike za teleta iz pocinjene pločevine oddaja družba po 15 K. Gumijevi seski so po K 1'60. Mlečne cevi so po 80 h.

(Nadaljevanje Družb. vesti v inseratnem delu.)